
1

NYSGJERRIGHET

Det er blitt en til dels blomstrende industri for uke- og dagspresse å skrive om vanskelige sosialpolitiske saker hvor myndighetene stiller seg uforstående eller avvisende overfor svakstilte mennesker som ikke kan klare seg selv. Pressen har her gitt seg selv en rolle som har slått godt an. Denne typen sosialpolitisk stoff får ofte store overskrifter og mye billedmateriale, og rett som det er forplanter det seg videre til andre aviser og inn i andre media. Stoffet presenteres på en slik måte at det engasjerer, enten vi nå velger å ta avstand fra de menneskene som beskrives eller vi gir dem vår sympati og lever med i de problemer de strir med. For noen av avisleserne blir gjenkjennelsesmomentet det viktigste, men for mange blir det også et innblikk i en verden de kjenner lite til. Det blir et slags motstykke til kjendisreportasjer som også gir pikante detaljer som får alle oss «normale» til å grøsse litt. Innsikt i så vel det søte luksusliv som i fattigdommens grå sider setter vår egen hverdag i relieff, på godt og ondt. Vi trekkes ut av likegyldigheten gjennom dramatiseringen av stoffet. Kjendisreportasjer og sosialpornografi, som det sosialpolitiske stoffet ofte kalles, er vokst fram side om side de seneste årene, og gjennom avislesningen kan vi som i fotballkamper uttrykke våre følelser både gjennom sterke lag og svake lag som likevel kjemper.

Om det er akkurat slik det lesende publikum føler, vet vi lite om. Men vi vet at avisene satser mye på denne typen stoff fordi det synes å være stor nok interesse for det til å påvirke salgstallene. Mens kjendisstoffet er internasjonalt også i den forstand at vi finner det i mange land, synes det sosialpolitiske stoffet å være særegent for Skandinavia. Dette har selvfølgelig sammenheng med at de skandinaviske land er velferdsstater og som sådanne har gitt borgerne sosialpolitiske rettigheter som det kan gjøres krav på. Men en slik forklaring er utilstrekkelig. Dels finner vi i andre vel utviklede velferdsstater i liten grad den type sosialpolitiske reportasjer vi her snakker om. Det sosialpolitiske stoffet er heller om trygdemisbrukere og snyltere som prøver stadig nye måter å lure sosialetaten på. Dels tar de sosialpolitiske reportasjene i den skandinaviske pressen ikke bare opp mangler i forhold til eksisterende sosiale rettigheter, men prøver også å vise hvilke behov det er for å utvide sosiallovgivningen og trekke nye grupper inn under velferdsstatens beskyttelse. En oppgave vi skulle tro det var bruk for også utenfor Skandinavia.

Deler av pressen står her fram som de svakets forsvarere og som forsvarere av velferdsstaten. Det pekes på skjevheter og urettferdigheter både innen lovgivningen og i det organisatoriske apparat som er bygd opp. Byråkratiets og

profesjonenes maktutøvelse – og mangel på makt – avsløres, politikernes likegyldighet med svaktstilte velgere påvises, tilbakeholdenhet med bruk av offentlige ressurser til sosiale formål så vel som sløsing med penger eksponeres, etc. Pressen står fram som voktere av en sosialpolitisk moral, men den indre sammenhengen i moralen er det vanskelig å få øye på, både i den enkelte avis og innen det sosialpolitiske stoff. Det tegner seg ikke en egen sosialpolitisk profil om for eksempel hvilke endringer som burde finne sted på den sosialpolitiske arena. Det blir heller mange enkeltreportasjer som hver for seg har et poeng, men som samlet ikke utgjør noe mønster.

Den sosialpolitiske moral gir pressen legitimitet både til å selge stoffet og til å vise fram svaktstilte mennesker og deres problemer. Om det er de økonomiske motivene som leder til de humanitære interesser eller omvendt, er kanskje ikke så interessant. Det som er interessant er pressens påstand om at deres reportasjer virkelig bidrar til å hjelpe vanskeligstilte mennesker og påvirke utformingen av den norske sosialpolitikk.

Dette var en av de påstandene som vakte vår nysgjerrighet. Vi hadde lenge vært opptatt av *hvorfor* folk er villige til å la sine problemer henge på utstilling i avisenes spalter med bilde og navns nevning, ofte ispedd detaljer som de fleste vil kvie seg for å nevne selv i venners påhør. Er det virkelig så vanskelig å få forståelse for sine problemer i velferdsstaten, og hvor mye koster det folk i sosial anseelse å eksponere seg på denne måten? Hvordan kommer folk i kontakt med pressen, og hjelper det å få avisene til å skrive om problemene? Hvordan vil deres situasjon være når de igjen kommer i kontakt med de sosiale myndigheter de har anklaget, og hvordan ser de sosiale myndigheter selv på den måten deres avgjørelser blir beskrevet i pressen? Er saksframstillingen korrekt eller tar pressen seg friheter som ikke kan tilbakevises på grunn av taushetsplikten?

I det hele tatt, vi hadde lyst til å gå bakom de sosialreportasjer som i noen få dager fikk oppmerksomhet i pressen og deretter ble glemt. Vi ville både tilbake til utgangspunktet og snakke med «klientene», journalistene og de sosiale myndigheter som hadde behandlet sakene, og vi ville følge sakene videre for å se hvilken utgang de fikk for alle de parter som hadde vært inne i bildet.

Det følgende handler om hvordan vi gikk fram for å få til et slikt prosjekt og hvilke resultater vi kom til.